

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

**НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ
ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

Збірник наукових праць

Випуск 14

Харків
2016

УДК [378.147:001.89] – 057.875

ББК 74.580.268

Н 34

Редакційна колегія:

Л.І.Білоусова, канд.фіз-мат.наук, професор

В.Д.Зоря, канд.фіз.-мат.наук, доцент

Н.В.Олефіренко, канд. пед.наук, доцент

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
(Протокол № 2 від 06.04. 2016 р.)*

Н 34 **Науково-дослідна** робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя: зб. наук. пр./редкол.: Л.І.Білоусова та ін. – Х., 2016. – Вип.14. –192 с.:іл.
ISBN 978-617-7188-30-7

Збірник наукових праць викладачів, аспірантів та студентів фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г.С.Сковороди містить матеріали доповідей науково-практичного семінару з актуальних проблем організації науково-дослідної роботи майбутніх учителів дисциплін природничо-математичного напрямку. Розглядаються шляхи і напрями організації науково-дослідної роботи студентів та актуальні питання їх професійної підготовки.

Розраховано на наукових і практичних працівників, викладачів вищої школи, магістрантів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК [378.147:001.89] – 057.875

ББК 74.580.268

ISBN 978-617-7188-30-7

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2016

Дейниченко Г. В., Кукленко А. В. Традиції козацької педагогіки як засіб виховання школярів	95
Дейніченко Т. І., Пащенко К. А., Шитикова Л. О. Характеристики проектного методу навчання та його застосування в ЗОШ	98
Зеленська Л. Д., Корніленко Г. К., Собченко Т. М. Тренінг як одна із форм реалізації неформальної освіти старшокласників	104
Зеленська Л. Д., Москаленко К. Е. Науково-педагогічна й громадсько-просвітницька діяльність М. О. Лавровського у харківський період	110
Калашнікова Л. М., Козюра Я. Ю. Нетрадиційні форми навчання..	115
Калашнікова Л. М., Смирнова Л. Ю. Формування пізнавальної активності студентів інформаційними засобами навчання	120
Козюра Я. Ю., Процай В. Ф. Фундаментальні теореми аналізу як наслідки компактності і слабкої компактності евклідових просторів .	127
Коломієць Б. М., Олефіренко Н. В., Шопіна К. К. Розробка інтерактивного тренажеру з англійської мови.....	132
Кошель Н. Д., Левицька Л. І., Твердохліб Т. С. Навчальний проект як засіб формування пізнавального інтересу учнів основної школи.....	137
Лазарєва О. М., Мусанабієв Р. З. Метод проектів як засіб формування пізнавального інтересу школярів	144
Лустенко І. В., Олефіренко Н. В., Шигимага В. А. Розробка електронного тренажеру “English With Fun” для навчання молодших школярів англійської мови	149
Мовчан О. А., Олефіренко Н. В. Навчання молодших школярів Великої Британії основам програмування	153
Наумов Б. М., Сіренко А. М. Діяльність зі збереження здоров'я дітей Харківського товариства поширення в народі грамотності.....	156
Остапенко Л. П. Підготовка майбутніх учителів інформатики до педагогічних практик	162
Остапенко Л. П., Терещенко Д. О. Створення інтерактивного тренажеру «Four Seasons» для навчання молодших школярів англійської мови	167
Полякова Т. В. Скрайбінг-презентація як ефективний засіб подання навчального матеріалу	172
Смирнова Л. Ю., Стяглик Н. І. Евристичні ситуації та технологія їх використання на уроках геометрії.....	177
Стяглик Н. І., Фетісова Ю. А. Формування прийомів навчальної діяльності у процесі вивченні курсу «Елементарна математика».....	181
Стяглик Н. І., Храновська А. І. Змішане навчання: сутність та основні моделі (теоретичний аспект).....	185

**НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА Й ГРОМАДСЬКО-
ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
М. О. ЛАВРОВСЬКОГО У ХАРКІВСЬКИЙ ПЕРІОД**
Л. Д. Зеленська, К. Е. Москаленко

Постановка проблеми. В умовах реформування національної системи освіти виникає потреба використання не тільки інноваційних технологій, але й прогресивних традиційних підходів, накопичених педагогічною наукою та практикою, унікальної педагогічної спадщини минулого, яка є невичерпним джерелом думок, поглядів, систем, теорій. У цьому контексті неабиякий науковий інтерес має вивчення й конструктивно-критичний аналіз спадщини педагогічних персоналій, громадських діячів, просвітників. Однією з таких персоналій є *М. О. Лавровський (1825–1899)* – учений-педагог, один із фундаторів вітчизняної педагогічної науки другої половини ХІХ століття.

Актуальність і доцільність більш поглибленого вивчення названої персоналії обумовлено й завданнями науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, підготовкою літопису названої кафедри у зв'язку з 165 річницею від дня її заснування, у витоків якої перебував саме М. О. Лавровський.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Постать Миколи Олексійовича Лавровського почала привертати увагу вчених ще за його життя. Просвітницько-педагогічна діяльність ученого знайшла часткове відображення у працях таких дореволюційних авторів, як А. С. Буделович, К. Я. Грот, П. Ф. Каптерєв, Є. В. Петухов, В. Є. Рудаков, О. І. Смирнов, М. Г. Чернишевський та ін. У наш час до вивчення творчого доробку вченого-просвітника М. О. Лавровського доклали зусиль С. Ю. Дивногривцева, М. В. Захарченко, Л. Д. Зеленська, С. В. Кульневич, О. О. Макарова, О. В. Перетяцько, Ф. П. Сергєєв та ін.

Однак, аналіз джерельної бази з проблеми дослідження свідчить про те, що на сьогодні в науковому просторі відсутнє цілісне дослідження, в якому було б систематизовано педагогічні ідеї та узагальнено досвід науково-просвітницької й громадської діяльності М. О. Лавровського в період його служіння науці й освіті на Харківщині. Вищезазначене послугувало **метою** нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. М. О. Лавровський – науковець-педагог другої половини ХІХ ст., який понад 40 років (1852-1899 рр.) поєднував наукову, навчальну, управлінську, організаційно-педагогічну діяльність, працював на посадах завідувача кафедри педагогіки (1852-1862 рр.), декана історико-філологічного факультету (1862-1874 рр.) Харківського імператорського університету, директора Ніжинського історико-філологічного інституту (1875-1882 рр.), ректора Варшавського університету (1882-1890 рр.), піклувальника Ризького навчального округу (1890-1899 рр.).

Микола Олексійович Лавровський народився 3 грудня 1825 року в селі Видропузк Тверської губернії (нині село Спіровського р-ну Тверської обл., РФ), у сім'ї сільського священика Олексія Стефановича Оглобіна. Мати видатного педагога, Наталія Іванівна Оглобіна, виховувала 19 дітей та за відгуками близьких, була жінкою дуже розумною й суворою. Батько вченого, О. С. Оглобін, був сільським священиком. Не маючи великих статків, розумів, що лише освіта здатна «витягти» його дітей із бідності [1].

Першу освіту М. О. Лавровський отримав у Новоторзькому духовному училищі, після чого вступив до Тверської духовної семінарії. По її закінченні його шлях лежав до Петербурзького Головного педагогічного інституту на історико-філологічне відділення, яке М. О. Лавровський закінчив у 1851 р. із золотою медаллю і був залишений на кафедрі грецької і латинської словесності на посаді ад'юнкта [2, с. 39].

Зазначимо, що під час навчання у Головному педагогічному інституті (Санкт-Петербург) М. О. Лавровський не готував себе до роботи викладачем педагогіки. Однак, через рік після його закінчення за наказом міністра народної освіти його було направлено до Харківського університету ад'юнктом кафедри педагогіки, яка була відкрита 5 листопада 1850 року. Названа кафедра у Харківському університеті була вакантною більше двадцяти одного місяця з дня відкриття, і всі спроби її заповнити були безрезультатними. До університету було направлено і молодшого брата М. О. Лавровського, Петра Олексійовича, з яким вони до цього часу не розлучалися. Протягом п'яти місяців М. О. Лавровський вивчав у Санкт-Петербурзі педагогічну літературу – в основному іноземну, оскільки і в Харківському, і в Київському університетах її було обмаль [3].

Понад шість років М. О. Лавровський викладав педагогіку в Харківському університеті, будучи магістром російської словесності.

У 1855 році він захистив докторську дисертацію зі слов'яно-російської філології й був переведений на посаду екстраординарного професора.

Після закриття Педагогічного інституту при Харківському університеті (1858 рік), М. О. Лавровський працював на Педагогічних курсах (60-ті роки ХІХ ст.). Упродовж 1862-1874 рр. – виконував обов'язки декана історико-філологічного факультету Харківського університету.

Як учений-педагог М. О. Лавровський мав високий авторитет як серед колег, студентів, так і в середовищі громадськості. Свої знання, організаторські, комунікативні, конструктивні здібності у харківський період життєдіяльності він спрямовував на організацію лекційних курсів для студентів, проведення вчительських з'їздів, популяризацію педагогічних знань через періодичну пресу, благодійні акції, просвітницькі ініціативи тощо.

М. О. Лавровський вніс неоцінний вклад у розвиток теорії педагогіки, розглядаючи процес навчання як двобічне явище – загальне і приватне. Свої педагогічні ідеї вчений розвивав не тільки в теорії, але й перевіряв на практиці. Його наукові пошуки охоплювали не лише проблеми навчання й виховання, але й облаштування навчальних закладів.

Як викладач педагогічних дисциплін у Харківському університеті значну увагу у навчанні студентів-майбутніх учителів приділяв письмовим вправам, обговоренню суперечливих чи найбільш складних і важливих питань дидактики. На базі цих аналітично-ціннісних розмірковувань спонукав студентів до підготовки наукових творів на зразок: «О первоначальном обучении» (Рошупкін), «Обучение в первоначальной школе» (Левандовський), «Мысли Кельнера, касающиеся обучения» (Хлопов), «О воспитании и обучении женщин» (Пузанов), «О воспитательной деятельности М. Н. Муравьева и о педагогическом значении его сочинений».

Обіймаючи посаду завідувача кафедри педагогіки в Харківському університеті упродовж 1852–1862 рр., М. О. Лавровський викладав такі курси: дидактика, теорія виховання, історія педагогіки та окремі методики. Дидактику вчений поділяв на загальну та часткову. У загальну включав поняття навчання, його мету та зміст, принципи та методи, вимоги до вчителя, освітній вплив різних навчальних предметів на учнів. У частковій виділяв три теми: критичний огляд методів навчання з боку їхньої освітньої ролі та можливостей використання в різних науках; методи навчання в

початковій і середній школі; система освіти в країні (побудова державних навчальних закладів) [4, с. 103].

Як відомо, у жовтні 1858 р. Педагогічний інститут, що функціонував при Харківському університеті відповідно до положень статутів 1804, 1835 рр., було закрито. Попечитель Харківського навчального округу К. К. Фойгт із цього приводу зазначав: «...у Педінституті педагогічні справи перебували на другому плані, їхня роль не акцентувалася. Тому слухачі опановували в основному тільки теоретичні постулати історії та теорії педагогіки. До того ж серед студентів Педінституту було багато слухачів, які не мали педагогічного хисту». Натомість запроваджувалися Педагогічні курси з дворічним терміном навчання, на які зараховували випускників університету. Штат Педагогічних курсів мав складатися з професорів університету, що читали споріднені предмети, а також професора педагогіки, обов'язки якого до моменту закриття курсів (1867 р.) виконував М. О. Лавровський» [3].

Як член ради при піклувальнику Харківського навчального округу (1866-1874 р.р.), М. О. Лавровський часто бував у середніх навчальних закладах, допомагав в удосконаленні педагогічної діяльності учителів. Матеріали спостережень та свої погляди на питання вдосконалення системи середньої освіти й педагогічної майстерності вчителя він висвітлював у статтях «Про педагогічні бесіди в повітових училищах», «Про огляд нижчих начальних закладів директорами училищ» (1861 р.), «До питання щодо облаштування гімназій» (1867 р.) [5, с.105].

Щоб покращити процес навчання в середніх навчальних закладах, а значить і підвищити якість знань учнів, М. О. Лавровський ініціював педагогічні бесіди для вчителів гімназій і повітових училищ, став одним з ініціаторів та організаторів з'їздів учителів російської мови і літератури як заходів післядипломної освіти вчителів-словесників, які відбулися у 1862, 1865, 1866, 1867 роках. Детальний аналіз доповідей учасників з'їздів вчений здійснив у своїх публікаціях: «Обозрение учительских съездов в 1862 году в Харьковском учебном округе» (ЖМНП, 1863 р.), «Отчет о съезде преподавателей русского языка в уездных училищах Курской дирекции в конце ноября и начале декабря 1865 г.» (Циркуляр Харьков. учеб. окр., 1866 р.), «Вступительная речь и заключительное слово на съезде учителей русского языка в Харькове» (Циркуляр Харьков. учеб. окр., 1867 р.)».

Ще одним напрямом подвижницької діяльності М. О. Лавровського у харківський період стало втілення ідеї

встановлення пам'ятника засновникові університету В. Н. Каразіну. Відомо, що громадськість в окреслений історичний період по різному оцінювала діяльність В. Н. Каразіна і навколо ідеї спорудження пам'ятника точилися запеклі дискусії. М. О. Лавровський ґрунтовно дослідив постать В. Н. Каразіна, обґрунтував його роль у відкритті Харківського університету. Наукові пошуки вченого знайшли відображення в статті «Василий Назарьевич Каразин и открытие Харьковского университета» (1872 р.) [4]. Також, М. О. Лавровський став одним із перших викладачів Харківського університету, хто висловив свою неупереджену думку щодо творчості Т. Г. Шевченка та підтримав ініціативу перших дослідників біографії і творчості Великого Кобзаря, випускників університету М. І. Костомарова, Д. І. Яворницького, І. Г. Булашенка, висловлених у праці «Шевченкознавство в Харківському університеті» (Харків, 1989 р.).

Висновки. Отже за період перебування на посадах завідувача кафедри педагогіки (1852-1862), декана історико-філологічного факультету (1862-1874 рр.) М. О. Лавровський зумів грамотно та ефективно організувати вивчення педагогіки в Харківському університеті, налагодити роботу педагогічних курсів, з'їздів учителів, сприяти поширенню наукових, педагогічних і етнокультурних знань у суспільстві.

Література:

1. Українська педагогіка в персоналіях – ХІХ ст. (За ред. О. В. Сухомлинської): Навч. посібн. у 2-х част. – Кн. 1. – К. : Либідь, 2005. – 622 с.
2. Историко-филологический институт князя Безбородко в Нежине. 1875–1900. Преподаватели и воспитанники. – Нежин, 1900. – 120 с.
3. Куліш С.М. // Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. Vol. 3, 2013
4. Фарбак Т. Особистість М.О. Лавровського в освітньому просторі Харківського університету /Т. Фарбак // Історія неперервної освіти. – 2014. – № 1–2 – с.103–107
5. Протокол № 2 засідання Совета Императорского Харьковского университета 1865 г. // Протоколы заседаний Совета Императорского Харьковского университета 1865–1866. – Харьков: Тип. ун-та, 1863 – 1873. – № 1-10. – 363 с.